

Un hospital per guarir l'ànima

Enguany es compleixen els 550 anys de la col·locació de la primera pedra de l'antic Hospital de Santa Maria, l'actual seu de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, el qual ho celebrarà no només amb una exposició i una excel·lent programació cultural, sinó també amb un projecte de rehabilitació de l'edifici.

El 13 d'abril de 1454, és a dir, ara fa 550 anys, es va posar la primera pedra del magnífic edifici gòtic que avui acull la seu de la Fundació Pública de la Diputació de Lleida Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI). Els paers de la ciutat van decidir fusionar els set petits hospitals privats que hi havia a Lleida per crear un gran hospital general. Un any abans, l'agost de 1453, la reina Maria d'Aragó n'havia autoritzat la construcció intramurs, que portaria el nom de Santa Maria, en honor seu. D'aquesta manera, el 1454 van començar les obres, que no van acabar fins al 1517.

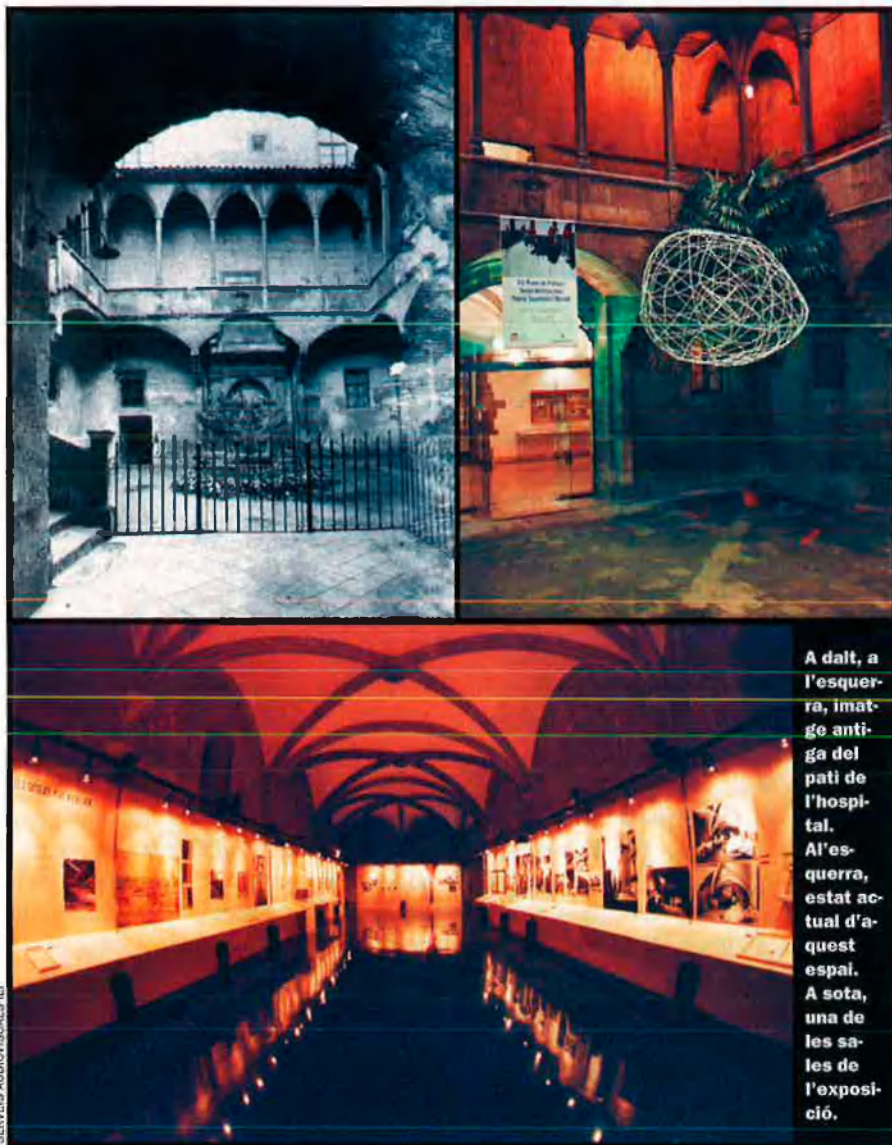
Aprofitant l'efemèride, l'IEI no tan sols ha organitzat una exposició commemorativa, sinó que ha endegat també un projecte de millora de l'edifici i ha posat en marxa una programació cultural del luxe. L'antic Hospital de Santa Maria s'ho val. L'arquitecte lleidatà Melitó Camprubí assegura que a Lleida tan sols són tres els edificis "indiscutibles": la Seu Vella, l'actual seu de l'IEI i la flamant biblioteca de la Universitat de Lleida – Centre de Cultures Transfonderer, obra del prestigiós arquitecte finlandès Kristian Gullichsen.

L'antic Hospital de Santa Maria ha tingut usos i funcions ben diversos al llarg de cinc segles i mig. Deu anys abans de la creació de l'aleshores Institut de Estudios Ilerdenses, el 1932, l'edifici es va convertir en museu. També ha estat centre d'ensenyament i fins i tot universitat. Tot i que gran part de la seva història es creia perduda, ha estat gràcies a l'historiador Antoni Conejo que s'ha recuperat. Conejo va seguir la pista de pedres i pergamins per elaborar el llibre de l'antic Hospital de

Santa Maria, publicat l'any passat per l'IEI. I com sempre que s'estira un fil, la madeixa cedeix. La família d'un antic conseller de la institució, mossèn Antoni Maria Parramon, va donar recentment a l'IEI el document original del privilegi reial concedit el 1453 per a les obres de l'hospital de pobres de Lleida. Un pergami signat per la reina Maria d'Aragó com a lloctinent del seu marit, el rei Alfons V el Magnànim.

Així es van iniciar els actes commemoratius del 550è aniversari, amb una gran exposició en què es podien veure aquest i altres documents històrics, a banda de fotografies de l'edifici com a hospital. A la inauguració, tant la directora de l'entitat, Carme Vidal, com el president de la Diputació, Isidre Gavín, van coincidir a destacar que l'efemèride no tan sols impulsaria la intensa activitat cultural de la fundació sinó que seria també el punt de partida "d'una inversió de futur" a l'edifici. Segons informaren, d'una banda s'hi instal·larà un ascensor per millorar l'accessibilitat a les plantes superiors, i d'altra es netejaran les façanes perquè la pedra recuperi el color original. Exteriorment, l'IEI és un cub noble i auster situat davant per davant de la catedral que va substituir la Seu Vella d'ençà que Felip V la va tancar al culte.

La neteja obligarà la Diputació a restaurar-ne façanes en col·laboració amb el bisbat, ja que coloms i cigonyes malmeten considerablement els dos monuments. A la paret principal destaca la impressionant imatge gòtica de la Verge Maria, una escultura increïblement ben conservada tot i romandre a la intempèrie d'ençà que Bertran de

A dalt, a l'esquerra, imatge antiga del pati de l'hospital. Al'esquerra, estat actual d'aquest espai. A sota, una de les sales de l'exposició.

SERVEIS AUDIOVISUALS IEI

la Borda va donar l'obra per acabada el 1485, després de treballar-hi durant més de vint anys. Sens dubte, de tot l'edifici cal remarcar-ne el pati central, amb una escalinata noble d'accés al pis superior i la galeria d'arcs apuntats tan característica de l'IEI.

L'Institut és, d'ençà de la profunda remodelació que va experimentar als anys vuitanta –coincident amb la democratització de l'entitat–, el pal de paller de la cultura de Ponent. A tall d'exemple: aquest mes de juny coincideixen tres exposicions a la casa. El pati n'acull una de dedicada al polifacètic Guillem Viladot en el marc d'unes jornades al voltant de l'escriptor i artista. La sala Gòtica és l'escenari en què es veuen néixer els titelles per a l'òpera *El retablo de Maese Pedro*. Per la seva banda, la sala d'Arqueologia acull "El naixement de la Generalitat de Catalunya", un viatge a través de la història. Però aquest n'és només un tast, ja que la directora de la institució, Carme Vidal, és del parer que les efemèrides no han de ser sinònim de grans fastos. "La commemoració dels 550 anys de l'antic Hospital de Santa Maria revertirà en el mateix edifici", assegura. Això sí, de moment ja s'han triplicat les visites. Sembla com si de tant en tant ens calgués una excusa per reinventar-nos.

Anna Sàez

Un monument que ha sobreviscut de miracle

Lleida ha tingut una història complicada, traduïda sens dubte en un particular paisatge urbà. Les guerres i els in comptables setges han fet feina. Però si el patrimoni històric i artístic local és més pobre del que correspondria a una ciutat que va ser clau en la Corona d'Aragó, potser aquest fet també és responsabilitat dels propis lleidatans. Tornem a l'antic Hospital de Santa Maria. Tot i ser un dels edificis amb més valor històric de la capital del Segrià, durant el segle XX hi hagué ni més ni menys que tres projectes per enderrocar-lo. El 13 de juny de 1900 un regidor de la Paeria va presentar la proposta davant l'alcalde de la vila, el qual l'hi va semblar correcta, de gran encert, perquè així es podria construir un hospital nou i millor i, de passada, s'embelliria la ciutat. Afortunadament, el projecte no va tirar endavant, però pocs anys després es tornà a desenterrar el projecte argumentant que el magnífic edifici gòtic tenia molt poc valor artístic. Fou l'arquitecte Jeroni Martorell, de la secció de Conservació de Monuments de

l'Institut d'Estudis Catalans, qui, en aquesta ocasió, va fer-ne un informe en contra. Cinc anys després, el 15 de març de 1920, va ser declarat monument artisticoarquitectònic. Ara bé, el fantasma de l'enderrocament encara tornaria a planar sobre l'edifici. El 1923 es començà a construir el modern Hospital de Santa Maria, on, per cert, es va guarir Georges Orwell de la ferida al coll que va rebre durant la Guerra Civil. Així es va reobrir el debat sobre el futur de l'actual seu de l'IEI. Enmig d'un intens debat ciutadà, finalment es va indultar l'edifici. Encara hi hauria, però, un altre ensurt el 1932, quan arran de la desparasitació de les construccions humils que s'havien adossat al noble edifici, es va plantejar la possibilitat de traslladar-lo a un altre lloc, concretament a la plaça de l'Ereta. L'argument principal era que així lluiria més la catedral.

Que avui puguem gaudir d'una de les millors obres del gòtic civil català és, després de tota aquesta informació, qüestió de sort. A. S.